

VÝKLAD VĚCNÝ A VÝKLAD SLOV MÉNĚ JASNÝCH

9: Teutoni — starý kmen germánský, známý svou krutostí a bojovností, již osvědčoval v bojích s Římany. Zde jsou tímto jménem označeni vůbec Němci.

12: Bor — sedlák a rychtář v Chrastavicích na Chodsku, přítel B. Němcové.

17: turnéři — členové německých vlasteneckých spolků tělocvičných, jejichž založení prof. Friedrichem Ludwigem Jahnem (1778–1852), zvaným „Turnvater“, souviselo s probuzením německého vlastenectví v období válek napoleonských.

18: Lužice — patrně chodská ves Luženice.

21: měšťanosta — starostou domažlickým byl tehdy Ant. E. Fail (1797–1872), spisovatel.

21: Consuelo — román tehdy neobyčejně proslulé francouzské spisovatelky George Sande, který vyšel krátce před příchodem N. na Chodsko (1842–43); část děje se skutečně odehrává na jihočeském hradu Riesenberku a velmi sympaticky mluví o husitském období českých dějin.

22: šindeláky — hřebíky k upevnění šindelů.

Dorla — sestra ženy Borovy.

zlatá noc — svatební noc.

23: Malého historie — kniha *Prostonárodní dějepis české země*, který vydal známý obrozenský spisovatel Jakub Malý r. 1844 až 1845.

Lhotský sedlák — kniha *Isidor, sedlák lhotský, ušlechtilý příběh pro lid venkovský i městský*. Sepsal Jos. Huber, přel. Jos. Mejstřík. Druhé vydání, upravené Fr. Slárou, vyšlo r. 1845.

Strauss Johann (1804–49) — německý komponista a ředitel orchestru, otec populárního skladatele valčíků.

Chodové na obraze v klášteře — v klášteře Pivoňce u Poběžovic byl chován starý obraz (dnes v městském museu v Domažlicích), znázorňující vítězství knížete Břetislava nad německým císařem Jindřichem, vybojované v těchto místech r. 1040, na obraze je ve vojsku českém i skupina sedláků v chodských krojích, bojující pod

praporem s psí hlavou. Po zrušení kláštera v Pivoňce byl obraz přenesen do kláštera v Domažlicích, kde byl v době pobytu B. Němcové.

29: Hogarth William (1697–1764) — anglický malíř, známý genrovými obrázky ze života.

39: Krouský Jan (1814–76), — český vlastenecký sedlák z Katusic na Mladoboleslavsku, přítel obrozenských spisovatelů a sám horlivě buditelsky činný.

41: Izidor Lhotský — v. pozn. ke str. 23.

Spravedlivá kronika česká — Jungmann pod tímto názvem žádnou kroniku neuvádí; je tedy asi míněna některá z jinak nazvaných českých kronik, snad Pelclova.

Paleček — milovník žertu a pravdy, humoristický časopis, který v letech 1841–47 vydával Fr. J. Rubeš.

42: Koutské panství — podle obce Kout na Šumavě, kde byl zámek a vrchnostenské úřady; patřila k němu většina chodských obcí.

50: já vám tedy nebudu onikat — v České Včele zřejmě omylem místo *onikat* – *vykat*.

51: Jarohněv z Hrádku — historická povídka od Jana z Hvězdy, vl. jm. Jana Jindřicha Marka, která vyšla r. 1843.

58: v milých R. — Ratibořicích.

59: Cesta do Arabie a do země svaté — vydaná Krameriem r. 1804.

Život Jana Augusty — od J. Blahoslava, vyd. J. Franta Šumavský r. 1837. Autorství Blahoslavovo u tohoto spisu není ovšem prokázáno. Pravděpodobněji je autorem J. Bílek.

62: Lamingár z Albenreuthu — svob. pán, majitel panství, k němuž patřili Chodové.

v Klatovech k popravě veden — Jan Kozina byl ve skutečnosti popraven v Plzni.

81: Das IV. Regiment — plný název *Die letzten zehn vom IV. Regiment*, kdysi neobyčejně populární zhudebněná báseň německého básníka Julia Mosena (1803–67) na oslavu polského povstání r. 1830; na stejnou melodii napsal později Karel Tůma rovněž populární píseň „*Tam na břehu Rýna hranice vzplála...*“

84: krvavá večeře — když Albrecht z Valdštejna po odhalení své zrady se uchýlil se svými věrnými do Chebu, velitel města, podplukovník Gordon, který byl získán stranou císařskou, pozval důstojníky, Valdštejnovi věrné, do chebského zámku na hostinu a tam je dal povraždit.

hostinnost gérovská — markrabí Gero, velký odpůrce polabských Slovanů, pozval k sobě r. 939 třicet náčelníků slovanských na hostinu a dal je povraždit.

85: Heber ve svých Burgen Böhmens — Franz Alexander Heber vydával v letech 1844-49 v Praze velké dílo p. t. *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser*, obsahující popisy českých hradů, doprovázené rytinami.

86: Wallenstein — Albrecht z Valdštejna, vojevůdce z dob války třicetileté, který byl obviněn ze zrady a na rozkaz císařův r. 1634 v Chebu zavražděn; jeho osud byl zpracován zvláště v tragedii Fr. Schillera, v době B. Němcové neobyčejně populární.

89: Děvín — Magdeburg.

91: Galanthomme — běžný starý název pro příručku společenského chování.

92: von Klesheim — Anton, baron (1816-84), kdysi populární básník vídeňský.

94: p. Gaučova Klotilda — pražská zpěvačka a herečka.

mladý Laub — Ferdinand (1832-75), slavný houslista pražský; vynikl již jako 9letý chlapec; r. 1846 končil pražskou konservatoř, na níž již získal uznání znalců, mezi nimi i H. Berlioze; rok nato odjíždí do Vídně a zahajuje tak svou světově slavnou dráhu.

95: Bellini Vincenzo (1802-35) — italský komponista; opera *Il pirata* byla první, jíž pronikl na slavnou *Scalu* milánskou.

Thalberg Sigismund (1812-71) — kdysi velmi slavný německý pianista a skladatel, autor zvláště populárních fantasií.

Ernst Heinrich Wilhelm (1814-65) — nar. v Brně, proslulý virtuos na housle a skladatel, blízký uměleckému směru Beethovenovu; *Karneval benátský* patří k jeho nejslavnějším skladbám.

Donizetti Gaetano (1797-1848) — hudební skladatel italský; operu *Lindu* napsal za svého pobytu ve Vídni 1842-43 a získal za ni titul dvorního skladatele a kapelníka.

Taubert Wilhelm (1811-91) — německý pianista, kapelník a hudební skladatel.

Kallivoda Jan Václav (1801–66) — český virtuos na housle a hud. skladatel.

98: Jelen Alois (1801–57) — populární obrozenský skladatel vlasteneckých písní, oblíbených zvláště na českých besedách a slavnostech.

Paní N. — Božena Němcová.

Tyl Josef Kajetán (1808–56) — český obrozenský spisovatel, přítel B. Němcové, autor četných veršů, určených pro deklamaci na českých besedách, t. zv. deklamovánek.

Boieldieu François Adrien (1775–1834) — hudební skladatel francouzský.

Norma — opera od V. Belliniho.

p. P. — Antonín Pavlas (1811–59), soukromý učitel B. Němcové, spolupracovník obrozenských časopisů.

Škroup František (1801–62) — český hudební skladatel, autor prvních českých oper a melodie národní hymny „Kde domov můj?“

99: Pražský Posel — časopis pro lidové vrstvy, vydávaný 1846–48 J. K. Tylem.

101: J. K. — Jan Konopa, slepý synovec starosty z Mrákova, velmi bystrý a inteligentní, s nímž se B. N. velmi spřátelila. Srv. i dále.

prof. Smetana Josef František (1801–61) — plzeňský buditel, spisovatel děl historických a přírodovědných.

Noviny — Pražské noviny, politický list, redigovaný v té době K. Havlíčkem.

102: Včela — Česká včela, list kriticko-literární, vedený rovněž Havlíčkem.

Pražský Posel — srv. pozn. ke str. 99.

Poutník — list lidovýchovný, vydávaný 1846–47 K. V. Zapem.

103: s košem — původně bez předložky „s“; M. Novotný ve vydání z r. 1929 soudí, že nejde o přepsání nebo tiskovou chybu, nýbrž o zvláštnost jazyka B. Němcové.

110. Ant. Fail — v. pozn. ke str. 21.

děkan Jan Fastr — příbuzný známého osmačtyřicátníka.

113: hrabě Stadion — Rudolf, r. 1848 zemský president v Čechách; Stadionům patřilo Koutské panství u Domažlic.

116: jeden přítel českého lidu — Josef Němec, manžel B. Němcové.

vesnice Mr. — Mrákov u Domažlic.

dr. Brauner — František, r. 1848 populární český politický vůdce.

120: Pražské noviny — v. pozn. ke str. 101.

zepetejte se zde Jana — Konopy, srv. pozn. ke str. 101.

122: Rank Joseph — (1816–96) německý povídkář, r. 1848 poslanec Frankfurtského parlamentu; jeho rodiště je ves Chalupy u Všerub.

123: p. S. — farář od sv. Anny — František Sikora.

125: — povstání v Badensku, kterému velel radikální německý básník Georg Herwegh, patřilo k nejdramatičtějším episodám revolučního roku 1848.

rychlík — kurýr.

134: pán z Pillersdorfu — František, po pádu Metternichově r. 1848 rakouský ministr vnitra, autor nové konstituce.

135: Fastr, Petr — (1801–68), vůdce pražského měšťanstva r. 1848, o němž kolovaly zprávy, že se má stát českým vladykou.

136: sedmašedesátníci — 67 reakčních pražských měšťanů, kteří se obrátili na kn. Windischgrätze se žádostí, aby obnovil pořádek v revoluční Praze.

138: Themistokles — řecký státník a vojevůdce, vítěz u Salamin.

139: stihá v domě — M. Novotný připojuje tuto poznámku: tak upravil jsem naprosto mi nesrozumitelné slovo *sbíhá*.

142: široká mezera mezi Osou (Ostrým, něm. Osser) a Čerchovem — průsmyk Všerubský.

údolí Kamy — řeka Kouby (něm. Chamb) v Bavorsku.

159: Hodža — Michal Miloslav (1811–71), slovenský buditel a spisovatel.

dr. Staněk Václav — (1804–71), pražský lékař, v jehož domě se scházela vlastenecká společnost přátel B. Němcové.

161: ještě před 150 lety — opraveno místo *letech*.

169: říkala v Náchodsku — vynecháno „*moje babička*“, srv. str. 161.

175 a násl. — výrazy v závorce s hvězdičkou jsou v rukopise škrtnuty.

184: viz Karla v Perlích — slavnost voraček, která se konala vždy v poslední dny masopustní, popsala B. Němcová ve své povídce *Karla*, jež byla po prvé otištěna v almanachu *Perly české* r. 1855.

Škarman, vrch hned u Domažlic — název ještě dnes běžný; dnes je na tomto vršku městský park a urnový háj. Z ostatních vrchů, B. Němcovou uváděných, kromě obecně známého *Čerchova* a *Veselé hory* s kostelem sv. *Vavřince*, lze dnes určit ještě tyto: *Na kameni* se nazývá vyčnělina křemenného valu na úbočí *Čerchova*, směrem od Babylonu, kde dnes je zřízen altánek prof. dr. Braunera; *Zámek* je nejvyšší vrchol pásma Dmoutu nad Domažlicemi; na místě, kde prý bývala tvrz, je dnes lom, stará borovice tam již není; *Babí pupek* s *Černým jezerem* je pravděpodobně okrouhlý vršek v bezprostřední blízkosti Domažlic, kterému se dnes říká *Na babě*; pod ním je t. zv. *Jezero* s domažlickým koupalištěm; označení *Černé jezero* se dnes neužívá; *Vejslavice*, dnes *Vejslavka* nebo *Na Vejslavce*, vršek mezi Babylonem a Pecí; *Rmút*, lidový název vrchu *Dmoutu* u Domažlic; *Tisová*, vrch mezi Mrákovem a Koutem; *Vrchovo*, kopec nad Mrákovem; *Soběr* (Sauberg), pravděpodobně vrch mezi Všeruby a Červeným dřevem; *Hvězdinec* (Gewintzi), dnešní *Jezvinec* u Pocinovic; *Stříbrná hora*, vrch nad Orlovicemi u Pocinovic; *Prapořiště* (něm. Braunbusch), vesnice u Kdyně.

186: G ö m ö r — tehdejší župa Gemerská na Slovensku.

188: Ilyrové — kat. starověký národ, sídlící na poloostrově Balkánském; v XIX. století tímto jménem označováni Jihoslované.

196: Já jsem chlapík z Polské — obec tohoto jména se na Chodsku nevyskytuje; název *Polsko*, *Polská*, *Polšt*, *Polště* se jinak v Čechách vyskytuje několikrát, většinou však nikoli pro označení obce celé, nýbrž jen nějaké její části; protože už ve staročeštině se vyskytuje adjektivum „*polský*“ (polský dvůr, polské krávy atp.), odvozené od „*pole*“, jde patrně o obecný název určitého typu osídleného prostoru, v *polích*, s *poli* nebo pod.

kútští páni — od obce *Kout*, *Kút*, kde byly vrchnostenské úřady chodského kraje, organisující vojenské odvody.